

WITTGENSTEINS METOD MÅSTE MODIFIERAS FÖR ATT ANVÄNDAS INOM RELIGIONENS OMRÅDE

I sin essä, "Gud existerar inte – utan [är] kärlek", i förra numret av Ikaros diskuterade Mikael Lindfelt Ateismens fall, en bok av Peder Thalén. Lindfelt ville visa att de ontologiska resonemang som finns i den religiöses språk är mottagligt för angrepp från ateistiskt håll om diskussionen förs på upplysningstänkandets villkor. Lindfelt ansåg att det religiösa språket relevans bäst syns i den gemenskap och i det liv det används. Här svarar Peder Thalén på Lindfelts text.

Text: Peder Thalén

M

ikael Lindfelts artikel tar upp den viktiga frågan om vilken roll språkfilosofin, i synnerhet den senare Wittgensteins filosofi, kan ha i den nutida religionsdebatten. Även om han erkänner dess betydelse för frigörelsen ifrån metafysiskt laddade föreställningar om Gud, menar han samtidigt att det finns vissa principiella svårigheter med ett wittgensteinskt tillvägagångssätt: Dels att den tenderar att bli alltför individualistisk och dels att den blir svårbegriplig eftersom det vanliga kristna språket idag är hopkopplat med upplysningstänkandet. Istället förordar Lindfelt en omorientering där det liturgiska språket får bilda en utgångspunkt för projektet att befria gudstron från metafysisk barlast.

Även om jag, till skillnad från Lindfelt, inte ser den wittgensteinska religionsfilosofin som en enhetlig tradition, kan jag hålla med om att det finns betydande svårigheter med att överföra Wittgensteins filosofiska metod till religionens område. Det blir oklart vad

det skulle innebära att återföra religiöst språk till vardagsspråket och det blir därför också oklart vad det skulle innebära att bedriva filosofisk terapi i samband med religionsfilosofiska frågeställningar. Oklarheten sammanhänger främst med svårigheten att hit-

Det nedärvda liturgiska språket, t.ex. psalmer, böner och trosbekännelser, är i olika grad genomsyrat av ett metafysiskt tänkande. I psalmerna och bönerna lyser en traditionell övervåningsgud med platonsk bismak ofta igenom och exempelvis den nicenska trosbekän-

Ateisternas förenklingar kan tyvärr inte avvisas på det sätt som man t ex kan bota en filosofisk skeptiker genom att peka på den säkerhet som redan är inbyggd i vår språkanvändning.

ta en lämplig grund, okontroversiella exempel från vardagsspråket för ett sådant återförande. Det blir lätt, som Lindfelt påpekar, fråga om att filosofen enbart ger uttryck för "sin egen religiösa vision".

Däremot har jag svårt att se Lindfelts hänvisande till det liturgiska kyrkliga livet som en framkomlig väg till befrielse från metafysiska pålagningar.

nens beskrivning av Jesus är genomsyrat av klassiskt ontologiskt tänkande, ett försök att beskriva honom i filosofins absoluta termer. Att placera det religiösa språket i det kyrkliga livet kan därför enbart betyda ett befastande av den teologiska traditionens ovana att ontologisera och teoretisera kring Gud.

För min del tror jag att Wittgensteins filosofiska metod behöver mo-

difieras för att kunna tillämpas på religionens område. Man måste här ge upp tanken på ett enkelt återförande av religiöst språk till vardagsspråket och den sammanhängande idén om en terapi som skulle lösa upp teologiska och religionsfilosofiska problem. Ateisternas förenklingar kan tyvärr inte avvisas på det sätt som man t ex kan bota en filosofisk skeptiker genom att peka på den säkerhet som redan är inbyggd i vår språkanvändning.

Vad man däremot kan göra med hjälp av en wittgensteinsk språkfilosofi är att artikulera olika, gärna helt

fiktiva, gudsbegrepp som inte beskriver Gud i ontologiska termer. Med en sådan aktivitet uppnås inte en befrielse från missförstånd av vardagsspråket, utan en begreppslig distans till de befintliga sätt att förstå Gud som vi idag påträffar bland teologer, ateister, agnostiker och kristna. En sådan distans skapar en intellektuell frihet: De nedärvda sätten att tala om Gud framstår inte längre som nödvändiga utan ter sig mer som ett kulturellt tvång, en kvarvarande historisk rest. Vi kan här fortfarande tala om ett missförstånd av språket hos dessa grupper men på

ett "metaplan": misstaget att tilldela en tidsbunden och partikulär förståelse av Gud en absolut roll.

Vad jag här omnämnt som en modifiering av Wittgensteins språkfilosofi för religionsfilosofiskt bruk har den fördelen, jämfört med den traditionella wittgensteinska religionsfilosofin, att den kan tillvarata den anti-ontologiska udd som löper som en röd tråd genom hela den senare Wittgensteins författarskap. Därmed kan hans brott med den befintliga filosofiska traditionen överföras till teologins och religionens domäner utan att urvattnas. ■

Det blir oklart vad det skulle innebära att återföra religiöst språk till vardagsspråket och det blir därför också oklart vad det skulle innebära att bedriva filosofisk terapi i samband med religionsfilosofiska frågeställningar.